

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА КРАЇН-ДОНОРІВ ЩОДО ЕМІГРАНТІВ

(на матеріалах Асоціації «Український національний комітет Міжнародної
Торгової Палати (ICC Ukraine)», м. Київ)

Студента 2 курсу ОС «магістр»,
1м групи, спеціальності 051
«Економіка» спеціалізації
«Міжнародна економіка»

підпис

Федченка
Микити
Сергійовича

Науковий керівник
канд. юр. наук,
професор кафедри
світової економіки

підпис

Осика С.Г.

Гарант освітньої
програми
кандидат екон.
наук, професор
кафедри світової
економіки

підпис

Кудирко Л. П.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....

РОЗДІЛ 1. Теоретично-методичні засади дослідження регулювання міжнародної міграції

1.1 Ідентифікація сутності міжнародної міграції та регуляторних механізмів в економічній науці

1.2 Детермінанти міжнародних міграційних потоків в ХХІ ст

Висновки до розділу 1.

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІГРАЦІЇ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1 Регуляторна політика еміграції країн Центрально-Східної Європи...

2.2. Регуляторна політика еміграції країн Близького Сходу та Африки...

Висновки до розділу 2.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз динаміки та тенденцій української трудової еміграції.....

3.2 Напрями вдосконалення регулювання трудової еміграції в Україні

Висновки до розділу 3.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

ДОДАТКИ.....

ВСТУП

Актуальність питання регулювання міжнародної трудової міграції робочої сили в сучасних умовах підтверджується домінуючою тенденцією глобалізації у міжнародних відносинах. Одним з її проявів виступає саме міжнародна міграція робочої сили, де більшого поширення і значення набуває переміщення працездатного населення, зумовлене соціально-економічними, військовими, екологічними, етнічними та релігійними чинниками.

Істотне зростання масштабів міжнародної міграції, залучення до неї значних обсягів трудових ресурсів актуалізують дослідження міжнародної міграції робочої сили як однієї з форм світових господарських зв'язків та її впливу на світове господарство.

На теперішній час у процесах трудової діяльності відбулись значні зміни у процесах міграції населення, у трудових відносинах між країнами, у структурі зайнятості, а отже постала проблема визначення міжнародної міграції робочої сили. Розподіл та використання трудових ресурсів приймає транскордонний характер, що потребує державного регулювання ринку праці в рамках національної держави та національного об'єднання. Для того, щоб обрати правильний підхід до регулювання міграцією в країні, необхідно детально вивчити міжнародний досвід в прийнятті рішень щодо процесу переміщення населення.

Швидкий розвиток руху робочої сили викликає детальне вивчення механізмів та чинників, що впливають на розвиток світового ринку праці, а також способи регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Міжнародна міграція робочої сили привернула до себе багато уваги науковців, зокрема С. Гринкевича, Ю. Пахомова, С. Пирожкова, Т. Ромашенка, та В. Орешкіна, які досліджували вплив міжнародної міграції на геополітичний та економічний стан країн.

Деякі чинники впливу трудової міграції на національні ринки праці країн-донорів та країн-реципієнтів є в працях С. Брю, Дж. Боріяса, І. Ольшевської, К.

МакКоннела, Д. Макферсона та інших вчених. Значення мігрантів у розвитку економічного зростання країн-реципієнтів робітників визначали Г. Глущенко, О. Старк, Дж. Тейлор, О. Ровенчак. В працях О. Малиновської, А. Гайдуцького та С. Метелева зазначено способи керування зовнішньою міграцією.

Мета дослідження: комплексне теоретичне і практичне вивчення актуальних проблем, пов'язаних з регуляторною політикою країн-донорів щодо емігрантів та визначення напрямів підвищення ефективності даної політики в Україні

Об'єктом дослідження є масштаби сучасних міграційних процесів, їх економічні та соціальні наслідки для країн-донорів і країн-реципієнтів, а також державне регулювання цих процесів

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти регуляторної політики країн-донорів щодо емігрантів.

Методи дослідження. Методичною основою роботи стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Серед них: метод наукового абстрагування – при дослідженні форм прояву трудової міграції у системі міжнародного ринку праці; табличний і статистичний методи, при дослідженні досвіду окремих країн у вирішенні проблем сприяння трудоеміграційним процесам і можливостей його використання в умовах України; графічний при оцінці трудовіграційних потоків; системний підхід — при обґрунтуванні основних заходів і методів управління трудоеміграційними процесами в Україні.

Враховуючи інтенсивний розвиток сучасного суспільства, динамічний розвиток науки, ми можемо стверджувати, що раніше вченими тема міграційних процесів не розглядалась так детально, як сьогодні. Але за останні декілька років науковцями всього світу широко розглядаються питання масштабу переміщення робочої сили, а також можливих наслідків цього явища. Саме тому виникає потреба чіткого визначення проблеми стосовно міграції населення, а також способи керування нею.

Інформація про апробацію результатів дослідження представлено у науковій

статті: Федченко М.С. Ідентифікація сутності міжнародної міграції та регуляторних механізмів в економічній // *Modern Relations hips in the World Economy* : зб. наук. ст. студ. /відп. ред. Г.В. Дугінець – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 242 с.

Структура та обсяг випускної кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. Теоретично-методичні засади дослідження регулювання міжнародної міграції

1.1 Ідентифікація сутності міжнародної міграції та регуляторних механізмів в економічній науці

Міграція робочої сили займає важливе місце у сучасному світі майже всіх країн. Переміщення населення за межі своїх країн є частиною соціального процесу міграції людей, який різниться за наслідками та формами прояву. Чинники, які впливають на цей процес - це політичні, демографічні, соціально-економічні та інші чинники. Слід зазначити, що міграція міжнародного рівня впливає на розвиток на національному і глобальному рівнях.

Міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення, викликане причинами економічного характеру.

Відносно того, чи перетинаються межі країни, чи ні розрізняють міграцію внутрішню і зовнішню. При внутрішній міграції, коли робоча сила переміщується між регіонами, містом або селом, чисельність населення країни не змінюється. При зовнішній міграції чисельність населення збільшується настільки, скільки людей перемістилось в дану країну, і зменшується настільки, наскільки виїхало за межі даної країни.

Міграція міжнародної робочої сили є частиною світової системи господарювання, наслідком еволюції робочої сили, системи міжнародного поділу праці та інтеграції. Міграція присутня завжди, чи то повільно, чи швидко; чи то за згодою, чи примусово.

Імміграція – в'їзд у країну на постійне або тимчасове, як правило, довгострокове проживання з іншої країни.

Еміграція – виїзд з країни на постійне або тимчасове, але тривале проживання в іншій країні.

Реєміграція – повернення емігрантів на батьківщину до постійного місця проживання

Основними показниками міжнародної міграції у тому числі трудової є: – масштаби вибуття - число емігрантів, що вибули за кордон з країни за певний період часу;

–масштаби прибуття - число іммігрантів, які прибули в країну з-за кордону за певний період часу;

–міграційне сальдо - чиста міграція, різниця між числом осіб, які прибули в країну і вибули з неї за певний період часу;

–валова міграція - сукупна міграція, сумарне число осіб, які прибули в країну і вибули з неї за певний період часу

Міжнародну міграцію класифікують на п'ять видів, розроблених Міжнародною організацією праці (МОП):

1) працюючі за контрактом, в якому зазначено конкретний термін перебування в країні-реципієнті. Це можуть бути робітники, які приїжджають на сезон для збирання врожаю, або займаються іншими підсобними роботами, для яких непотрібно високої кваліфікації;

2) професіонали, які мають високий (25-ий) рівень підготовки, відповідний рівень знань, а також досвід роботи у відповідній галузі. До таких робітників можна віднести представників професорсько-викладацької групи, а також студентів;

3) нелегальні іммігранти - це ті іноземці, у яких прострочена віза, або вона є туристичною, але вони все рівно працюють за кордоном, наприклад у країнах Європи, Японії, Південній Африці чи США;

4) переселенці - ті люди, які переїхали на постійне проживання до іншої країни. Найчастіше люди переїжджають до промислово-розвинутих країн;

5) біженці – особи, змушені переїхати зі своїх країн через загрозу їхньому життю або діяльності [10].

Експерти ООН розробили класифікацію категорій мігрантів, в якій виокремили п'ять груп:

- 1) іноземці, яких допущено до країни в'їзду для здобуття освіти та навчання;
- 2) мігранти, які прибувають на роботу;
- 3) мігранти, які в'їжджають по лінії об'єднання сімей та створення нових;
- 4) мігранти, які в'їжджають на постійне поселення;
- 5) іноземці, яких допущено до країни в'їзду з гуманітарних міркувань (біженці, шукачі притулку тощо).[12]

Серед причин міграції можна виокремити економічні та неекономічні. До економічних відносять ті, які пов'язані з різним рівнем соціально-економічного розвитку, внаслідок чого відбувається міграція робочої сили з менш розвинутих країн до країн з більш розвинутим соціально-економічним становищем. До чинників, які впливають на переміщення населення відносять: функціонування ТНК, спільні підприємства, наявність структурного безробіття та зростання масштабів міграції капіталу. До неекономічних факторів належать: національні, релігійні, політичні, військові, культурні, сімейні тощо.

Економічні чинники, які діють у взаємозв'язку з іншими чинниками є головною причиною переміщення робочої сили.

До головних факторів, які впливають на міграцію населення, можна віднести рух прямих іноземних інвестицій, глобалізацію, офіційну політику регулювання міграції, а також розвиток транспорту і засобів зв'язку. [14]

Значимим чинником розвитку міграційних процесів є діяльність мультинаціональних та транснаціональних корпорацій, які заохочують до співпраці робітників з менш розвинутих країн.

Отже, проаналізувавши основи сутності міжнародної міграції робочої сили, можна зробити висновок, що переміщення трудових ресурсів з країни в країну відбувається з метою отримання більш вигідних умов працевлаштування, ніж в країні походження.

Кожне суспільство керує міграцією за ласною моделлю, але в основі якої закладені інтереси населення., не зважаючи на різноманітність концепції міграційної політики. Розкриття теоретичних аспектів регулювання міграції є популярною серед учених-міграціологів.[3]

У системі державного регулювання міграції наявні такі категорії:

- Концепція міграційної політики – передбачає загальне бачення суспільства щодо ролі міграції для соціально-економічного розвитку;
- Стратегія міграційної політики – передбачає конкретні заходи досягнення цілей оптимізації впливу міграції на процеси соціально- економічного розвитку суспільства;
- міграційна політика – передбачає систему заходів, реалізованих конкретними органами державної влади у сфері регулювання міграцій;
- державне управління міграцією – передбачає вплив на міграційні процеси без урахування умов ринку; – державне регулювання міграції – передбачає вплив на міграційні процеси з урахуванням умов ринку;
- механізм державного регулювання міграції – передбачає способи впливу на міграційні процеси (інструменти); може бути як процес, як система, як інструменти (адміністративні, нормативно-правові, соціальноекономічні, валютно-фінансові, соціокультурні, інформаційні).

Державна міграційна політика - це цілеспрямована діяльність органів державної влади щодо регулювання міграційних й інтеграційних процесів, а також пов'язаних з ними чинників з метою оптимізації міграційної активності населення з позицій національних пріоритетів, гармонізації індивідуальних та суспільних інтересів, що у тісній взаємодії з іншими видами політики покликана сприяти підвищенню якості життя населення, цілісності соціуму, відповідати потребам розвитку людини як найвищої цінності.

Міграційну політику можна умовно поділити на внутрішню і зовнішню.

Об'єкти регулювання внутрішньої політики: адаптація й інтеграція мігрантів, рееміграція, внутрішня міграція населення, міграційні чинники.

Об'єкти регулювання зовнішньої політики: еміграція (за власним бажанням або примусова), імміграція (за власним бажанням або примусова), транзит.

Цілі та завдання міграційної політики:

- знизити адміністративні перешкоди для вільного переміщення населення;
- раціонально розмішувати переселенців;
- створити справедливу процедуру розгляду заяв на отримання статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
- розробити хороші умови проживання ВПО, сприяти їм у пошуку працевлаштування та інтеграції за новим місцем проживання;
- формувати толерантне ставлення до мігрантів;
- створити належні умов життя і праці в рідній країні; національно-патріотичне виховання молоді;

Висновки. Отже, провівши необхідні теоретичні дослідження, можна зазначити, що міжнародна міграція робочої сили є складним процесом та потужною силою для розвитку країн. За допомогою досліджень сьогодення можна визначити прогресивні способи регулювання міграцією, а також обґрунтувати зміст міграційної політики, поставивши акцент на свободу і права людини. Міграційні процеси стимулюють країни до збільшення їх конкурентоспроможності, до розвитку внутрішнього середовища країни. Значну роль у цьому плані відіграє ринок праці, адже можливості працевлаштування і розвитку за місцем проживання є вихідною умовою непрямого регулювання міграції з націленістю на протидію міграційним втратам.

1.2 Детермінанти міжнародних міграційних потоків в XXI ст

На сьогодні міграція не є стабільним явищем, адже суспільні і політичні процеси перебувають в умовах глобалізації.

Основними причинами міграції є: інфляція, безробіття, показники ВВП, рівень купівельної спроможності. Саме ці фактори і пояснюють формування та напрями міграції. Проте, не лише економічні чинники сприяють виявленню бажання до міграції.

На основі вивчення нами існуючих теорій міжнародної міграції, визначено, що при формулюванні теоретичних положень пояснення закономірностей міграційних процесів слід базуватися на інституційному підході. Застосування даного підходу при дослідженні міграційних процесів описала І.П. Майданік, яка визначила: «Інституціональний підхід до аналізу міграційних процесів можна використовувати у широкому та вузькому розуміннях. У першому випадку теоретики розглядають концепт інституцій як такий, що відображає структуру всього соціального середовища у межах якого індивіди приймають рішення, зокрема пов'язані з міграціями. У такому випадку дослідження міграційних процесів має відбуватися як у розрізі інфраструктурних чинників, що їх обумовлюють, так і через призму соціальних інститутів країн-донорів та реципієнтів. У вузькому розумінні, інституційна теорія міграцій має справу з вивченням мережі приватних інституцій та добровільних організацій, основною функцією яких є забезпечення попиту, створеного дисбалансом між великою кількістю людей, які шукають можливість дістатися у багаті на капітал країни та обмеженістю можливостей потрапити у такі країни» [10]. У цілому погоджуючись з описаним підходом, схилиємося для цілей нашого дослідження до широкого розуміння інституційного підходу та вважаємо, що в цьому аспекті підхід, визначений у теорії суспільного капіталу (Д. Мейсі (Massey D.) [38], є найвиправданішим. Ми пояснюємо це тим, що він враховує кон'юнктурні особливості розвитку країни походження та країни призначення, дію формальних (політики урядів) і неформальних інститутів (соціальні структури) і ментальний рівень розвитку явища міжнародної міграції (формування внутрішніх мотивів осіб, потенційно мобільних, які зважають на всі зовнішні фактори при ухваленні рішення про зовнішню міграцію). Тому вважаємо, що розвиток міграційних

процесів знаходиться під визначальним впливом існуючих формальних і неформальних державних, суспільних і комерційних інститутів, правилами, регламентами та традиціями їх функціонування, їх взаємозв'язком, які обумовлюють характер і параметри середовища перебігу міграційних процесів.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне використовувати поняття «детермінанта». Під детермінантою ми розуміємо домінуючий фактор (взаємопов'язану сукупність факторів). А «детермінанту міграційних мотивів» слід визначити як домінуючий фактор (взаємопов'язана сукупність факторів), які обумовлюють формування міграційного мотиву та визначають параметри міграційної схильності потенційного мігранта (тривалість і відстань міграції, спосіб життя та працевлаштування в країні призначення, фінансові аспекти заощаджень і грошових переказів

Детермінанта є параметром:

- вимірюваним у конкретному вимірнику, якщо мова йде про явище чи обставини, які можна виміряти показниками або набором показників;
- невимірюваним, якщо характеризуються обставини, правила (норми), традиції, звичаї, відносини, які формують загальне середовище перебігу суспільних явищ чи процесів (його оцінка залежить від важливості детермінанти на особистісному рівні та, відповідно, ступеню сприйняття інтенсивності дії фактору (факторів)).

Вважаємо за доцільне шляхом поєднання економічних, соціо-демографічних, політико-безпекових, мовно-етнічних та еколого-природничих факторів з інституційними сформувати відповідні групи детермінант формування міграційної мотивації потенційного мігранта виходячи з описаної вище важливості та доцільності використання інституційного підходу в дослідженні міжнародної міграції. До економічних чинників відносяться: фінансові, інфраструктурні, макроекономічні, інституційні, тобто система норм права та політика держави.

Детермінанти, утворювані цими факторами, представлено в таблиці 1.1

Табл. 1.1.

Економічні детермінанти формування міграційних мотивів. [50]

Детермінанти працевлаштування	Детермінанти ведення бізнесу	Детермінанти збереження майна	Детермінанти інфраструктурні	Детермінанти захисту економічних прав
- рівень безробіття; - структура попиту на робочу силу; - рівень оплати праці; - рівень оподаткування трудових доходів; - рівень інфляції	легкість відкриття бізнесу; - легкість закриття бізнесу; - рівень оподаткування підприємницьких доходів	- існуючі форми збереження заощаджень; - надійність банківської системи та розвиток небанківського фінансового сектору; - рівень оподаткування майна	- доступ до засобів зв'язку; - розвиненість та різноманітність каналів транспортного сполучення; - розвиток шляхового господарства	- система захисту трудових прав; - система захисту прав акціонерів; - система оскарження рішень податкових органів

Соціо-демографічні фактори включають в себе такі структури: інституційну, інфраструктурну, статево-вікову, дієвість відповідних органів влади, а також інших інститутів, які спрямовують свою дію на охорони здоров'я статево-вікову структуру, освітню структуру населення, інституційно-інфраструктурні фактори (розвиток системи освіти, охорони здоров'я, розвиток освіти, підтримку незахищених верст населення та пенсійну систему, а також на недопущення дискримінації. Детермінанти, утворювані цими факторами продемонстровані на таблиці 1.2.

Табл. 1.2.

Соціо-демографічні детермінанти формування міграційних мотивів [50]

Детермінанти демографічні	Детермінанти доступу до суспільних благ	Детермінанти захисту соціо-демографічних прав
- щільність розміщення населення; - статево-віковий склад населення - освітній склад населення	- розвиток системи соціального страхування; - розвиток системи освіти; - розвиток системи охорони здоров'я; - розвиток охорони праці	- система захисту прав людей з інвалідністю; - система захисту репродуктивних прав; - система захисту від гендерної дискримінації і

Політико-безпекові фактори складаються зі зрілості суспільства, системи управління, рівня демократизації, системи норм права та існуючої системи захисту прав громадян, утворення політичних рухів та ризику військових конфліктів. Детермінанти, утворювані цими факторами, приведено на таблиці 1.3.

Табл. 1.3.

Політико-безпекові детермінанти формування міграційних мотивів [50].

Детермінанти політико-ідеологічні	Детермінанти військово-безпекові	Детермінанти захисту громадянських прав і свобод
- політичний режим в країні; - система реалізації громадянських прав; - рівень корупції в країні; - провідна політична ідеологія; - наявність політичних рухів, які передбачають нетерпимість до окремих категорій населення	- участь держави у збройних конфліктах; - постконфліктний стан території держави - система забезпечення громадського порядку; - вимоги обов'язкової служби у збройних силах	- система захисту від терористичних загроз; - система захисту від переслідування за політичними мотивами; - система судового захисту

До мовно-етнічних факторів можна віднести: культурні, релігійні, мовні, етнічні, норми права, система захисту від расової, мовної, етнічної та релігійної дискримінації. Детермінанти, які утворюються цими факторами, приведено на таблиці 1.4.

Табл. 1.4

Мовно-етнічні детермінанти формування міграційних мотивів [50].

Детермінанти етніко-мовні	Детермінанти релігійно-культурні	Детермінанти захисту громадянських прав і свобод
- наявність діалогів (осередків мігрантів); - близькість мови та етнічних особливостей культурного середовища; - свобода використання мови меншин - свобода на етнічні самоідентифікацію та самовираження	- свобода віросповідання; - розвиненість та поширення діяльності релігійних організацій	- система захисту від релігійної дискримінації; - система захисту прав на етнічне самовираження; - захист мовних прав меншин

Еколого-природничі фактори включають фактори стану природного навколишнього середовища (доступ до чистої води, якість повітря, безпечні

продукти харчування) та фактори природно-ресурсного потенціалу (не залежать від антропогенного впливу), а також інституційні фактори, а саме: існуючі механізми захисту прав населення на безпечне для життя навколишнє середовище. Детермінанти, утворені цими факторами, визначено на таблиці 1.5.

Табл. 1.5

Екологічні детермінанти формування міграційних мотивів[50].

Детермінанти природно-кліматичні	Детермінанти екологічні	Детермінанти захисту екологічних прав
- природні умови та наявність природних ресурсів; - кліматичні умов; - доступ до використання природних ресурсів; - ризики природних катастроф та катаклізмів	- ступінь забруднення навколишнього середовища; - доступ до чистої питної води та екологічно чистих продуктів харчування	- захист прав на безпечне для його життя та здоров'я навколишнє середовище; - система притягнення до відповідальності за забруднення навколишнього середовища

Саме ці фактори являються основним мотивом для формування міграційних мотивів населення.

Зараз світ знаходиться в епіцентрі раптової руйнівної кризи через нову пандемію коронавірусу. Пандемія COVID-19 з кризи охорони здоров'я перетворилася в найсерйознішу соціально-економічну кризу за останні роки.

Через пандемію мігранти опинились у важких умовах, адже перестав ходити транспорт, а країни закрили свої кордони. Пандемія не тільки торкнулася різних типів мігрантів і мандрівників, а й значно обмежила в'їзд і обробку біженців та осіб, які шукають притулку.

Очікується, що після масової вакцинації міжнародна міграція поступово повернеться до свого колишнього рівня. Навіть за повільним темпом вакцинації нелегальна міграція, ймовірно, збільшиться. Збільшується ймовірність нових потоків біженців та осіб, які шукають притулку.

Вірогідно, що люди перестануть мігрувати законним чином, а звернуться до нелегальної міграції. Крім значних ризиків для мігрантів, наслідки нелегальної міграції серйозно підбивають можливості і фінанси державних органів і

міжурядових організацій, а також ставлення суспільства до іммігрантів. Держави і міжнародне співтовариство повинні активізувати свої зусилля щодо вирішення цієї проблеми.

Крім значних ризиків для мігрантів, наслідки нелегальної міграції серйозно підривають можливості і фінанси державних органів і міжурядових організацій, а також ставлення суспільства до іммігрантів.

Держави і міжнародне співтовариство повинні активізувати свої зусилля щодо вирішення цієї проблеми. Заперечення або мінімізація проблем міжнародної міграції не змусить їх зникнути і не зменшить їх серйозних наслідків.

Висновок до розділу 1

Провівши необхідні теоретичні дослідження, можна зазначити, що міжнародна міграція робочої сили є складним процесом та потужною силою для розвитку країн. За допомогою досліджень сьогодення можна визначити прогресивні способи регулювання міграцією, а також обґрунтувати зміст міграційної політики, поставивши акцент на свободу і права людини. Міграційні процеси стимулюють країни до збільшення їх конкурентоспроможності, до розвитку внутрішнього середовища країни. Значну роль у цьому плані відіграє ринок праці, адже можливості працевлаштування і розвитку за місцем проживання є вихідною умовою непрямого регулювання міграції з націленістю на протидію міграційним втратам.

Також варто зазначити, що для аналізу та подальшого вдосконалення міграційної політики держави слід використовувати поняття «детермінанта міграційних мотивів», під яким потрібно розуміти домінуючий фактор (взаємопов'язана сукупність факторів), які обумовлюють формування міграційного мотиву та визначають параметри міграційної схильності потенційного мігранта (тривалість і відстань міграції, спосіб життя та працевлаштування в країні призначення, фінансові аспекти заощаджень і

грошових переказів). Встановлено, що ці детермінанти можуть бути вимірюваними (якщо їх можна виміряти конкретними показниками або набором показників у певному вимірнику) та невимірюваними (якщо їх оцінка залежить від важливості детермінанти на особистісному рівні та ступеню сприйняття інтенсивності дії).

Визначено перелік економічних, соціо-демографічних, політикобезпекових, мовно-етнічних та екологічних детермінант шляхом поєднання факторів відповідного середовища з інституційними факторами виходячи з доцільності використання інституційного підходу в дослідженні міжнародної міграції, що є базисом формування параметрів для оцінки міграційних мотивів як окремих осіб, так і груп потенційних мігрантів і встановлення інтенсивності дії таких детермінант на різні групи потенційних мігрантів.

У зв'язку з пандемією COVID-19, 2020-2021 рік може стати історичним мінімумом для міжнародної міграції, у зв'язку з заборонами та обмеженнями на в'їзд та міжобласні й міждержавні поїдки. За останні півстоліття міжнародна міграція стала фундаментальним і важливим компонентом глобалізованої економіки, і багато країн покладаються на імміграцію, щоб сприяти майбутньому економічному зростанню. Тому будуть розроблені відповідні програми для формулювання ефективної політики з вирішення питань міжнародної міграції

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІГРАЦІЇ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1 Регуляторна політика еміграції країн Центрально-Східної Європи

До складових міграційного процесу відносять виїзд закордон і повернення. В середньому, впродовж п'яти років повертаються від 20 до 50% мігрантів (за даними Організації з економічного співробітництва та розвитку). Особи, які повернулися з-за кордону, становлять значну частину населення країн, де міжнародна міграція набула поширення.[45]

Після вступу країн Вишеградської групи до складу Євросоюзу, спостерігається активізація їх участі в європейських міграційних процесах і характеризується збільшенням еміграції, в першу чергу трудової, до Західної Європи.

Поляки прямують до Великої Британії, Німеччини, Австрії, Франції, Італії, Швеції для сезонних робіт. Безліч чехів і словаків працюють в Баварії, Австрії та Італії. Усі країни Вишеградської четвірки виступають у ролі як країн імпортерів, так і експортерів трудових ресурсів Рис. 1–2.

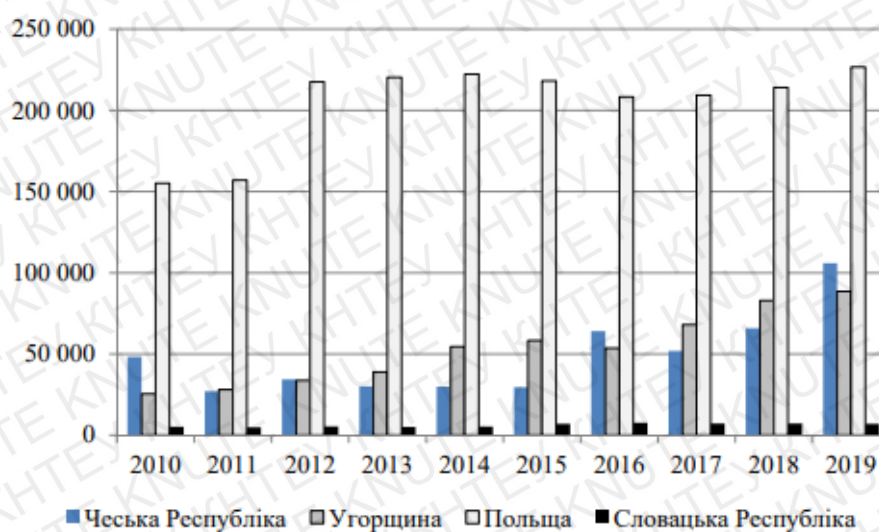

Рис. 2.1. Динаміка імміграції до країн Вишеградської четвірки, особи 2010-2019 [47]

Мігранти повертаються додому тоді, коли ситуація в країні покращується, а саме соціальні та особисті аспекти. Наприклад, масштабне дослідження, яким було охоплено 80 тис. репатріантів у Італії, показало, що вирішальними були сімейні причини – 32,6 %, поширеними – особисті (проб леми зі здоров'ям, ностальгія) – 21,8 %. 27,4 % мігрантів повернулися на батьківщину тому, що закінчився трудовий контракт за кордоном, а 14,9 % – тому, що знайшли роботу в Італії.

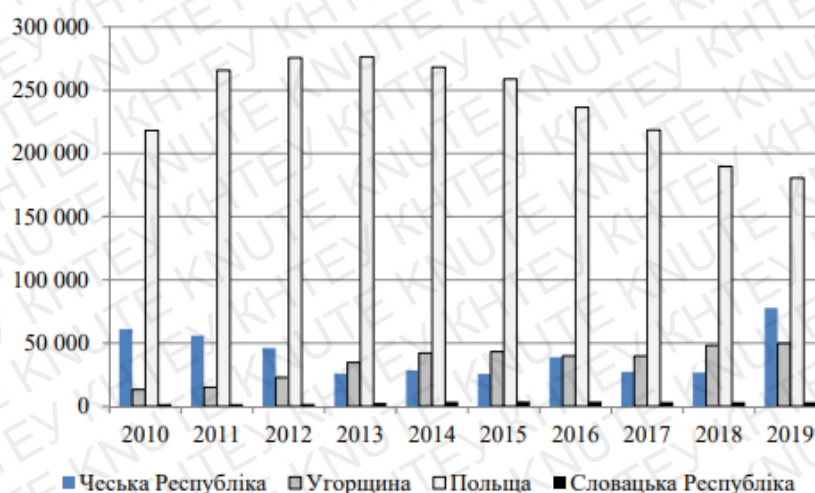

Рис. 2.2. Динаміка еміграції з країн Вишеградської четвірки, особи 2010-2019 [47]

Завдяки міцним емоційним зв'язкам з батьківщиною, мігранти можуть повертатися попри певні матеріальні втрати. Міжнародний досвід доводить, що повернення зростає не тоді, коли рівень життя вдома наближається до звичного у країні перебування, а тоді, коли мігранти бачать на батьківщині перспективи і вірять у можливість самореалізації. Через це оформлена і чітко артикульована політика підтримки репатріації з боку країни походження має велике значення. Якщо 1976 р. політику повернення практикували лише 22 % країн світу, то в 1996 р. – 43 %, а в 2011 р. – 63 %. Вона практикується як розвиненими країнами (54 %), так і, в першу чергу, країнами, що розвиваються, – 66 % . [33]

По суті така політика спрямована на врівноваження негативних наслідків еміграції і несе для держави низку переваг. Адже завдяки поверненню мігрантів країни походження отримують додаткову і досвідчену робочу силу. (Проведені

в різних країнах дослідження свідчать, що особи, які мають міграційний досвід, отримують вищу зарплату, ніж немігранти: за даними по Ірландії – на 10 %, Єгипту – на 24 % кваліфіковані, на 10 % – некваліфіковані, Угорщини – на 40 % [33].

Повернення мігрантів сприяє покращує політичну модернізацію та економічну ситуацію, адже повертаються мігранти з новими знаннями.

Державна увага до повернення мігрантів також посилюється, коли рееміграція розглядається як засіб вирішення певних проблем, зокрема демографічних, подолання дефіциту робочої сили. Таким чином, політика щодо повернення може бути або реактивною, тобто такою, що виникає як реакція на процес, який вже відбувається, або активною, тобто спрямованою на заохочення розгортання відповідного процесу та його підтримку [35]. Вона зазвичай формується за трьома напрямками: заохочення прийняття рішення про повернення; спрощення самого акту повернення; реінтеграція в суспільство рідної країни

Для повернення мігрантів держава перш за все надає всю необхідну інформацію про адміністративні процедури, які необхідно пройти задля повернення на Батьківщину, також здійснюються заходи для працевлаштування, а саме навчання та консультації. До економічних чинників реінтеграції можна віднести заходи: кредитні, податкові, митні, які спрямовані на інвестиції коштів в економіку країни. Зазвичай такі заходи чинять спеціальні адміністративні органи підрозділи служб зайнятості, робочі групи та міжвідомчі комісії, місцеві органи влади.

У Польщі увага до питання повернення в громадському дискурсі, а також і у владних структурах активізувалася внаслідок масового виїзду поляків за кордон після приєднання країни до ЄС. Чисельність емігрантів перевищила 2 млн, кількісні оцінки тих, хто повернувся, варіюються від 3 до 9 % дорослого населення [46]. Еміграція, яка посилила несприятливі демографічні тенденції, суттєво позначилася на ринку праці, викликавши дефіцит працівників.

У 2006 р. міністерство закордонних справ розробило програму «Ближче до роботи, ближче до Польщі», спрямовану на інформування мігрантів та потенційних мігрантів. Мережа польських консульств у країнах призначення була значно розширена.

У 2007 р. міністерство праці та соціальної політики Польщі анонсувало амбітну «Програму повернення», де поверненням пропонували не сплачувати податки та соціальні внески, мали створити веб-сайт для мігрантів та проводили ярмарки вакансії у Дубліні й Лондоні (там польських робітників було найбільше), забезпечити дистанційне навчання в школах й вищих закладах Польщі, але програма не була реалізована внаслідок зміни уряду.

У 2008 році робоча група з питань повернення створила нову програму, пояснюючи це тим, що держава не повинна впливати на рішення про повернення, але має забезпечити громадянина усіма засобами, які посприяють в прийнятті раціонального рішення. Ця програма мала включати в себе розробку систем послуг для поверненців, а саме поширення довідника "Поверненець", створення спеціального веб-сайту, консультації в питаннях бізнесу; друга частина спрямована на подолання перешкод для повернення, зокрема, держава не стягувала податки за період міграції. Лише впродовж року після їх прийняття такими можливостями скористалися близько 60 тис. осіб [35].

Програма складалася з кількох блоків. Перший стосувався розробки системи послуг для мігрантів, які повертаються, і включав створення спеціального урядового веб-сайту, розробку і поширення довідника «Поверненець», послуги служби зайнятості в режимі онлайн, спрямування мігрантів на професійне навчання, консультування з питань інвестицій та бізнес-можливостей. Другий блок було спрямовано на ліквідацію перешкод для повернення. Йшлося, зокрема, про імплементацію законодавства, яке б унеможливило подвійне оподаткування, запроваджувало податкові канікули. Так, поправки було внесено до податкового кодексу, згідно з якими держава «вибачала» поверненням не сплачені ними із заробітків за кордоном податки.

Лише впродовж року після їх прийняття такими можливостями скористалися близько 60 тис. осіб [35]. Також надавалась допомога при інвестуванні, визавалась кваліфікація, яка була здобута закордоном, спростовувалась процедура отримання громадянства; дітям надавались додаткові уроки польської мови або інших предметів.

Таким чином, політика повернення в Польщі запроваджувалася за трьома основними напрямками: забезпечення доступу до ринку праці, включення в освітню систему дітей, інформаційні кампанії. Особливість польського досвіду полягає у скоординованому залученні багатьох відомств, органів влади різного рівня, міжнародних та неурядових організацій, широкому використанні інформаційних технологій.

За оцінками, за кордоном перебуває понад 27 % населення Албанії. Основними країнами призначення є Італія та Греція. Мета міграції – майже стовідсотково працевлаштування. Щорічно з різних причин повертаються приблизно 60 тис. мігрантів. Проте недобровільне повернення переважає, оскільки становище значної частини албанських мігрантів за кордоном не урегульоване.

Головними аспектами державної міграційної політики є: сприяння добровільному поверненню мігрантів, запобігання нерегульованій міграції, використання міграції для розвитку держави.

У 2006 р. було ухвалено закон «Про еміграцію громадян Албанії з метою працевлаштування», де визначено обов'язки органів влади щодо мігрантів, у тч. у сфері повернення та реінтеграції. За законом поверненці мають право на безкоштовне отримання інформації та консультацій, необхідних документів. Вони та члени їхніх родин звільняються від сплати митних зборів та податків на ввезене рухоме майно та розумну кількість інструментів і матеріалів, необхідних для здійснення трудової діяльності. Органи влади зобов'язані сприяти реінтеграції мігрантів шляхом розроблення відповідних бізнес-проектів, заходів із працевлаштування, навчальних програм.

Наприкінці 2010 р. було ухвалено Стратегію реінтеграції громадян Албанії, які повертаються, на період 2010–2015 рр., що було однією з умов отримання безвізового режиму з ЄС [43].

Головним органом, який відповідає за процеси повернення є Міністерство праці, соціальних прав та рівних можливостей. Інформує мігрантів та допомагає їм з поверненням Міністерство закордонних справ. В свою чергу, Міністерство внутрішніх справ здійснюють прийом осіб за реадмісією, інтерв'ю з поверненнями аби виявити, чи не чинили над ними насильство або торгівлю людьми. Також надається гуманітарна та транспортна допомога [29].

Хоча Албанія не є багатою країною, проте вона є хорошим прикладом проведення політики повернення заробітчан.

Від 400 до 700 тис. громадян Молдови працюють за кордоном, перекази мігрантів сягають 23 % ВВП країни, понад 60 % заробітчан декларують бажання повернутися. Наразі поверненці, за оцінками, становлять 2,6 % дорослого населення країни. Понад третина з них є безробітними або зайнятими лише на тимчасових сезонних роботах. В особливо несприятливій ситуації опинилася молодь [39].

Через це питання повернення та реінтеграції мігрантів включено до національної стратегії розвитку і знайшло висвітлення у стратегічних документах, планах та програмах у значущих для розвитку країни сферах. Йому приділено помітне місце в Національній стратегії у сфері міграції та притулку на 2011–2020 рр. [49].

У стратегії сформовано такі цілі: створення бази даних про здібності поверненців; удосконалення законодавства щодо реінтеграції населення. Щоб реалізувати стратегію необхідно здійснити заходи: розробка з країнами призначення спільних заохочень для мігрантів; надання інформації про можливості повернення, а також потреби ринку праці; розроблення програми розвитку професійних навичок поверненців; доступ до навчання та кредитування; сприяння добровільному поверненню на Батьківщину; розроблення спеціальних

програм з реінтеграції найбільш незахищених категорій, таких як неповнолітні, матері-одиначки, особи з обмеженими можливостями тощо.

Головним інструментом стимулювання використання коштів, зароблених мігрантами за кордоном, в інтересах розвитку країни є програма PARE 1+1, що стартувала 2010 р. строком на п'ять років, проте рішенням уряду продовжена до 2018 р. Крім інформаційної складової, проект передбачає спрощення доступу поверненців та отримувачів переказів у Молдові до фінансових ресурсів, необхідних для започаткування бізнесу. Його учасники на кожний вкладений лей можуть отримати лей від проекту, максимальна сума безповоротних грантів – 200 тис. леїв. Для участі у проекті необхідно надати підтвердження закордонного походження коштів – трудовий контракт, довідку про зарплату або дохід, виписку із банківського рахунку. Тому проект, крім іншого, сприяє спрямуванню коштів мігрантів офіційними каналами. На фінансування PARE 1+1 у 2015 р. було спрямовано 30 млн леїв, а в 2016 р. – 40 млн леїв.

За час реалізації програми станом на квітень 2016 р. обсяг інвестицій в економіку Молдови сягнув 340 млн леїв (23 млн дол. США). Сума виділених грантів становила 128 млн леїв (8,8 млн дол. США). Тобто кожний лей, витрачений на підтримку реінтеграції мігрантів, залучив в економіку 2,7 лея додаткових коштів. Усього профінансовано 717 проектів, більшість – у сільському господарстві, приблизно чверть – у виробництві, ще чверть – у сфері послуг. Створено 1336 робочих місць [47].

З досвіду Молдови ми бачимо, що її стратегія реінтеграції є потенціальною, адже вона варта того, аби її включили у національну стратегію розвитку. Таким чином, у багатьох країнах світу серед стратегічних завдань міграційної політики повернення мігрантів на батьківщину розглядається як пріоритет та іманентна складова. Враховуючи демографічну ситуацію в Україні, цілком реальний у найближчому майбутньому дефіцит робочої сили, сприяння поверненню громадян, які виїхали на роботу за кордон, мало б займати ключове місце в усьому комплексі міграційної політики держави. Адже воно сприятиме

збереженню населення, поповненню трудових ресурсів України, причому за рахунок працівників, які набули нового, інколи надзвичайно цінного досвіду виробництва й господарювання. Попри це політика повернення є найменш розроб леним елементом міграційної політики держави. Для ліквідації такої прогалини цінним є зарубіжний досвід.

2.2. Регуляторна політика еміграції країн Близького Сходу та Африки

Близький Схід та Африка був однією з найгарячіших точок в світі з початку і до кінця холодної війни. Наддержави змагалися за вплив на Близькому Сході, часто надаючи сильний тиск на безпосередніх учасників міжнародних відносин в регіоні. Із закінченням холодної війни і розпадом біполярної системи міжнародних відносин державам регіону довелося заново створювати механізми взаємодії один з одним і з іншими державами. Геополітичні зміни в регіоні були настільки значними, що виникло поняття "Великого Близького Сходу", що включає крім традиційних арабських держав Іран, Туреччину, мусульманські держави Магрибу, а іноді навіть Афганістан і Пакистан. В останні роки на Близькому Сході спостерігається новий сплеск активності, пов'язаний в основному з подіями "арабської весни". [6, С. 220-226.]

Громадянські війни в Лівії і Сирії і інтервенція в Ірак, по суті, знищили ці країни як самостійні держави, створивши тим самим живильне середовище для сепаратизму і радикалізації в усьому регіоні. Більш того, європейські держави, які до недавнього часу мало втручалися в проблеми регіону, самі зіткнулися з наслідками воєн - напливом біженців в Європу, зростанням терористичних актів і передумовами для зростання ксенофобії. Все це представляє серйозну загрозу європейським цінностям і європейській єдності в цілому. Більш того, зростання радикального ісламу неминуче вплине на мусульман у всьому світі, в тому числі і в Україні . Близький Схід був однією з найгарячіших точок в світі з початку і до кінця холодної війни. Наддержави змагалися за вплив на Близькому Сході, часто

надаючи сильний тиск на безпосередніх учасників міжнародних відносин в регіоні. Із закінченням холодної війни і розпадом біполярної системи міжнародних відносин державам регіону довелося заново створювати механізми взаємодії один з одним і з іншими державами. В останні роки на Близькому Сході спостерігається новий сплеск активності, пов'язаний в основному з подіями "арабської весни".

Протягом останніх років країни Близького Сходу і Африки значно посилили свою вагу у міжнародних відносинах. Згідно з дослідженнями, наразі африканські країни демонструють готовність до подальшої політичної та економічної інтеграції із країнами Європи, у тому числі із Україною. Відбувається активний розвиток інтеграційних регіональних тенденцій на Африканському континенті, а розвиток широкомасштабного співробітництва з країнами Африки є важливим напрямком зовнішньої політики України. Дослідженням міграційного потенціалу країн Африки присвячені праці Носкова Е. Зокрема, він зазначає, що міграційний потенціал даних країн буде лише збільшуватися.

Дуже важливо сприяти відновленню економіки, уникаючи при цьому створення "зомбованих" секторів, що спираються на державну підтримку. Це означає, що політичні заходи повинні бути спрямовані виключно на життєздатні підприємства, одночасно сприяючи перенавчання та перерозподілу робочої сили і капіталу з секторів, які переживають стійкий спад.

Такі заходи повинні бути пріоритетними і захищати найбільш вразливі верстви населення. Необхідно зберегти рівні витрат на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист; також слід вивчити інноваційні цифрові рішення для поліпшення адресності та охоплення одержувачів. Для країн зі слабкими системами соціального захисту, але з бюджетним простором, як тимчасовий захід можна розглядати безумовні грошові трансферти, оскільки адресність допомоги поліпшується. Для запобігання затяжного безробіття ключове значення матиме перенавчання працівників в найбільш постраждалих секторах і надання їм нових навичок, необхідних в інших секторах. Що стосується іноземних працівників,

країни повинні сприяти мобільності всередині країни, підтримувати зусилля щодо утримання працівників і розробляти програми по набору і пошуку роботи. Країни також повинні вдосконалювати свої цифрові платформи, що підвищить стійкість ринку праці і дозволить країнам використовувати можливості цифрової економіки.

COVID-19 залишить незгладимий слід в 2020 році і в подальші роки з безпрецедентними людськими та економічними наслідками. Але завдяки ефективній політиці і рішучих дій країни Близького Сходу і Африки можуть уникнути втрати десятиліття і подолати пандемію.

Крім того, окремі аспекти трансформації глобального ринку праці аналізувалися такими зарубіжними вченими: Bommes M., Fassmann H. та Sievers W. Вони у своїх працях стверджують, що завдяки близькосхідній міграції зростання населення європейських країн демонструватиме позитивну динаміку незважаючи на природне зменшення корінного європейського населення.

Найбільшу кількість міжнародних мігрантів за даними 2019 р. прийняли Європа, Азія та Північна Америка (82 млн., 84 млн. та 59 млн. осіб відповідно), що складає 83% від загальної чисельності міжнародних мігрантів в світі Рис. 2.3.

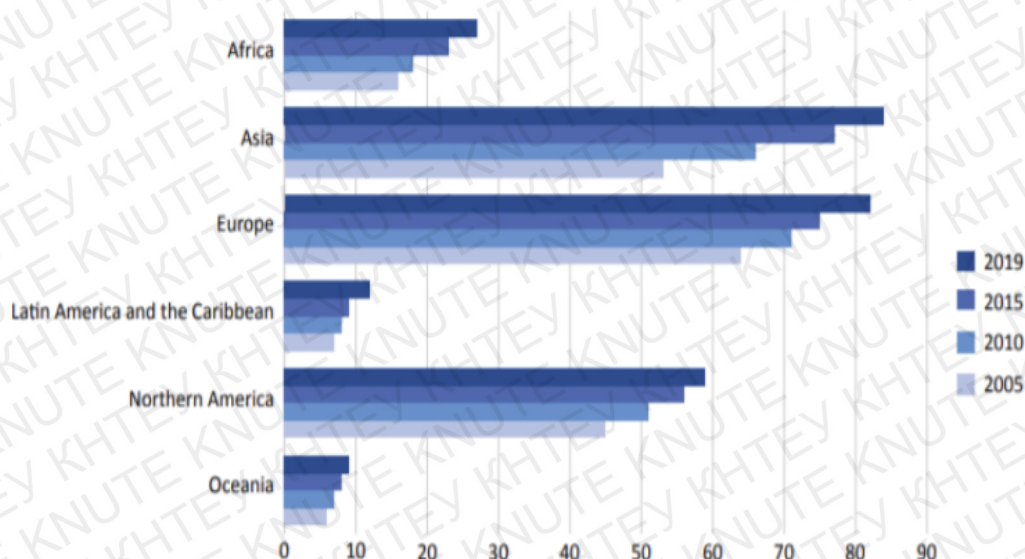

Рис 2.3. Основні напрямки міжнародної міграції за кількістю міжнародних мігрантів, млн. осіб [47]

У порівнянні з чисельністю населення в кожному з регіонів світу, частка міжнародних мігрантів у 2019 р. була найвищою в Океанії (21% від загальної кількості населення), Північній Америці (16% від загальної кількості населення) та Європі (11% від загальної кількості населення).

Дослідження даних, оприлюднених FRONTEX, дозволило виявити основні канали потрапляння нелегальних мігрантів до ЄС таблиці 2.1.

Табл 2.1

Основні міграційні канали нелегальних мігрантів до ЄС у 2017 р. [47]

Канали	Основні країни	Кількість, осіб	
		2008-2016	2017
Захід ноафриканський канал	Сенегал, Марокко, Гвінея	14230	244
Західний Середземноморський канал	Марокко, Кот-д'Івуар, Гвінея	-	1383 1
Центральний Середземноморський канал	Нігерія, Гвінея, Кої-дівуар	681332	112103
Канал Апулії та Калабрії		13419	
Циркулярний канал «Албанія-Греція»	Албанія, Сирія, Афганістан	-	4854
Західний Балканський канал	Пакистан, Афганістан, Ірак	-	9964
Східний Середземноморський канал	Сирія, Ірак, Пакистан	1385750	3377 9
Канал Східного кордону	В'єтнам, Україна, Росія	11924	588

Ми вважаємо, що консервативні політичні системи арабських та східно-середземноморських країн у Північній Африці є головною причиною уповільнення напрямку рееміграції. Насправді, зміна цього пункту потребує політичної волі та ефективних засобів державно-соціальної взаємодії. Політичні реформи в цій сфері істотно відхиляються від існуючих тенденцій самі по собі, і інновації в цій сфері повинні визнати існування етнічної культурної різноманітності в традиційно однорідних суспільствах.

Судячи з останніх доповідей міжнародних гуманітарних організацій, що працюють в Іраку, процес репатріації біженців – як внутрішньо переміщених осіб, так і мігрантів – поступово набирає обертів. З лютого 2018 року можна констатувати корінний перелом, коли вперше з початку іракської гуманітарної кризи в 2013 році кількість іракців, що повернулися до місць постійного проживання, перевищила кількість внутрішньо переміщених осіб.

Табл. 2.2

Основні країни походження біженців до ЄС за країнами призначення,
осіб за 2018 р [47]

№	Країни призначення					
	<i>Греція</i>		<i>Італія</i>		<i>Іспанія</i>	
	Країна походження	Осіб	Країна походження	осіб	Країна походження	Осіб
1	Сирія	87559	Сирія	1745	Сирія	3384
2	Афганістан	43042	Нігерія	62	Нігерія	55013
3	Ірак	28574	Гвінея	3610	Ірак	3032
4	Пакистан	8971	Кот-д'Івуар	4575	Грїтрея	26457
5	Алжир	2416	Гамбія	2883	Гвінея	22706
6	Іран	5905	Малі	280	Кот-д'Івуар	21334
7	Палестина	2383	Судан	39	Гамбія	17620
8	ДР Конго	1086	Марокко	4719	Малі	16750
9	Кувейт	345	Алжир	5330	Бангладеш	17027
10	ІНШ	8897	Камерун	1387	Сенегал	16113
			ІНШ	3958	ІНШ	77082
Разом:		189178	Разом:	28588	Разом:	276518

Так, за даними Управління ООН з координації гуманітарних питань (УКГВ) та Міжнародної організації міграції (МОМ), на кінець січня поточного року кількість репатріантів досягла рекордних 3.2 млн осіб. При цьому кількість внутрішньо переміщених осіб в Іраку становить 2.6 млн осіб. Основні переміщення, зрозуміло, зафіксовані у нещодавно звільнених від Ісламської держави провінціях Анбар, Найнава та Салах ед-Дін, куди повернулося 82% усіх репатріантів. У цих трьох провінціях базується 86% усіх внутрішньо переміщених осіб. Як підкреслює уряд Іраку у спеціально випущеному бюлетені від 11 січня, репатріація має виключно добровільний характер. Це справді підтверджується моніторинговими службами гуманітарних організацій, які працюють у полі. За їх оцінками, головним мотивуючим фактором для масової репатріації, що почалася на старті 2018 року, стало суттєве покращення умов безпеки та налагодження базових комунальних послуг та централізованих функцій, що дозволяють населенню відновити соціально-економічну активність та основні джерела доходу.

Водночас, експерти ООН констатують, що репатріація не скрізь відбувається гладко і має безпечний характер. У деяких звільнених від «Ісламської держави» (ІД, заборонено в Росії) районах Іраку, як і раніше, є заміновані ділянки, що становлять загрозу життю, а в інших досі не відновлено базових комунальних служб. Також слід враховувати фактор прихильності внутрішньо переміщених осіб протягом кількох років до місць тимчасового проживання, у тому числі з урахуванням дотаційної складової. Не всі біженці налаштовані на повернення, особливо вразлива категорія (жінки, діти), розраховуючи на стійке продовження такого статусу, який передбачає безоплатну гуманітарну допомогу від держави та міжнародних організацій. Крім того, у ряді випадків – у контексті чутливого етнічного чинника та крихкого на сьогодні балансу у політичній сфері – біженці чинили опір поверненню до колишніх районів проживання. Зокрема, йдеться про курдсько-арабські протиріччя та умови перебування арабського населення в Іракському Курдистані. Наприклад, з урахуванням великої групи перебувають у цьому регіоні внутрішньо переміщених осіб арабського походження, яких федеральний уряд у Багдаді бажає з метою консолідації переселити звідти більш лояльні регіони. У зв'язку з цим, з метою надання на них додаткового тиску, федеральний уряд Іраку в особі Міністерства освіти розпорядився наприкінці січня ц.р. закрити назавжди у курдському регіоні всі школи арабською мовою для внутрішньо переміщених осіб (160 тисяч школярів та 8 тисяч викладачів у 416 школах). Це рішення може вплинути на масове переселення курдських районів внутрішньо переміщених осіб арабського походження. ООН та неурядові організації роблять спроби умовити федеральну владу переглянути такий вердикт, вказуючи Багдаду на важливість збереження міжнародних гуманітарних принципів, у тому числі принципу добровільної репатріації..

Загалом узятий іракським урядом курс на масову репатріацію внутрішньо переміщених осіб має принести очікувані плоди. Такої впевненості вселяють і стійкі показники донорської підтримки гуманітарних операцій ООН в Іраку.

Наприклад, гуманітарний заклик ООН в Іраку був профінансований на 91% і зміг мобілізувати 892 млн. доларів, які були спрямовані на гуманітарне сприяння 6.2 млн. осіб. З урахуванням стабілізації військово-політичної ситуації та початку масової репатріації громадян, гуманітарні потреби у 2018 році суттєво знижені. Саме цей сигнал, що повністю підтримується донорською спільнотою, іракський уряд спрямовує своєму електорату. Згідно з планом надзвичайного реагування в Іраку на поточний рік гуманітарні потреби становитимуть лише 3.4 млн. осіб, а загальний бюджет пропонується у розмірі 569 млн. доларів США, що становить лише 58% від оригінального бюджету 2017 року. Очікується, що новий План надзвичайного реагування-2018 буде запущено у другій половині лютого. В основі його пріоритетів буде процес репатріації та повернення біженців. Гуманітарна спільнота сфокусує при цьому свої зусилля на забезпеченні добровільного та безпечного характеру цього процесу та захисті все ще вразливого населення, яке проживає у тимчасових таборах та залежить від соціальних дотацій та гуманітарної допомоги.[6]

Висновок до розділу 2

У багатьох країнах світу серед стратегічних завдань міграційної політики повернення мігрантів на батьківщину розглядається як пріоритет та основна складова політики країни. Враховуючи демографічну ситуацію в Україні, цілком реальний у найближчому майбутньому дефіцит робочої сили, сприяння поверненню громадян, які виїхали на роботу за кордон, мало б займати ключове місце в усьому комплексі міграційної політики держави. Адже воно сприятиме збереженню населення, поповненню трудових ресурсів України, причому за рахунок працівників, які набули нового, інколи надзвичайно цінного досвіду виробництва й господарювання. Попри це політика повернення є найменш розробленим елементом міграційної політики держави. Для ліквідації такої прогалини цінним є зарубіжний досвід.

Для удосконалення міграційної політики України доцільно використати досвід країн Центральної та східної Європи таких як: Польщі, Молдови та Албанії. Також для покращення міграційної політики України необхідно звернути увагу на зарубіжний досвід країн та розробити власні програми з урахуванням досвіду сусідніх країн для повернення мігрантів на рідну країну для недопущення міграційної кризи в нашій країні.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Аналіз динаміки та тенденцій української трудової еміграції

Упродовж останніх десятиріч Україна впевнено підтримує статус світового донора робочої сили. За різними оцінками, річна кількість зовнішніх трудових мігрантів коливається від 2 до 5 млн осіб, за найреальнішими оцінками — від 2,7 до 3 млн [24]. Контингент трудових мігрантів складається з двох порівнянних за чисельністю груп — довгострокових мігрантів, які перебувають у країнах-реципієнтах по кілька років, і короткострокових, зазвичай т. з. циркулярних — що виїжджають час від часу на сезонні або разові роботи з постійним поверненням на Батьківщину. В будь-який момент частина (від 30 до 70 %) короткострокових працівників перебуває в Україні

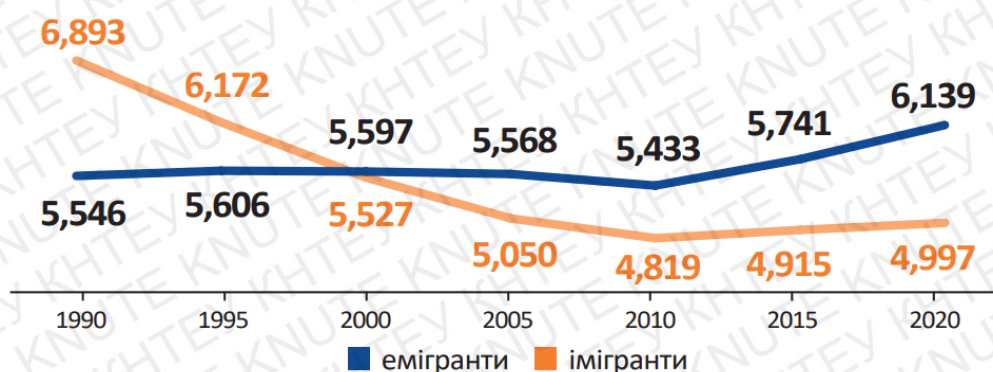
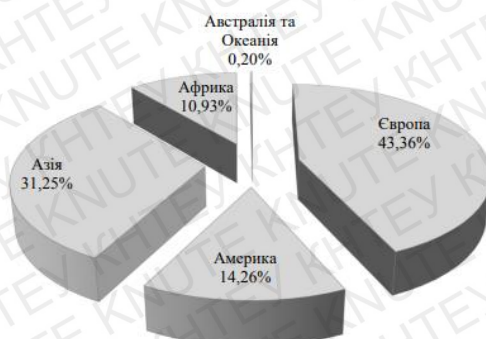

Рис.3.1 Кількість емігрантів та імігрантів які перебувають в Україні. [47]

За даними третього загальнонаціонального опитування з питань трудової міграції [26], основними центрами тяжіння трудових мігрантів з України є Польща (), Італія та Чехія. Доволі багато українців працюють у США, Білорусі, Португалії, Угорщині, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Іспанії, Греції, Великій

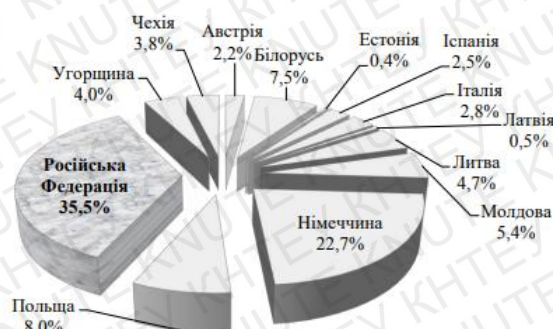
Британії. Сформовані міграційні потоки з України до країн Балтії, Хорватії, Словенії, Франції.

Географічна структура мігрантів України 2019р. Рис.3.2[47]

Географічна структура мігрантів України в регіоні Європа 2018р.

Рис. 3.3[47]

Географічна структура мігрантів України до країн Азії 2018р. Рис.3.4.[47]

Трудова міграція українців зародилась приблизно з середини 1990-х і до початку 2020р. дуже змінювалась, а саме: психологія людей та карта поїздки.

Більшість працівників спочатку вважали, що їх подорож не довгострокова, проте з часом їх погляди змінювались, вони почали задумуватись про відкриття власної справи на своїй рідній землі, через що доводилось більше накопичувати коштів.

Згодом мігранти вже не відчують себе вдома, коли повертаються на Батьківщину, адже дуже звикають до "чужої" країни. Загалом, чим далі знаходиться країна-реципієнт, тим на довше в ній лишаються мігранти, такі приклади ми можемо спостерігати в Італії, Португалії та Іспанії. Працівники з нашої країни здебільшого обирають для себе не дуже привабливі вакантні посади, не викликаючи конкуренції серед місцевих жителів. Навіть, якщо українець має високий кваліфікаційний рівень, закордоном він ним не користуватиметься, адже значно простіше знайти більш легшу за розумовою складністю посаду.

До початку 2020 року на трудову міграцію мали вплив розвиток економіки країни-донора та її політичні стосунки із зарубіжними країнами. Але через COVID-19 почали закривати кордони, мігранти мали повертатись додому, економічна діяльність обмежувалась. Наразі постає проблема в формуванні ефективної міграційної політики в умовах пандемії, адже тенденції зовнішнього переміщення змінено.

Найбільш помітні зміни в трудовій міграції відбулися в 2014 році, коли мігрувати почала чимала кількість українців, серед яких високоосвічені та висококваліфіковані працівники, які до цього навіть не думали мігрувати, а також молодь. Також дуже помітно, як мігранти, що працювали у ЄС, змінили свій маршрут до Польщі, в якій спостерігається найбільша чисельність українців-заробітчан. Чималий вплив на явище міграції мали військові дії, а саме негаразди викликані ними в соціально-економічному, політичному й психологічному аспектах.

Причини міграції:

- 1) недостойні матеріальні заохочення;
- 2) жителі не відчували себе в безпеці;
- 3) патріотична позиція жителів;
- 4) прагнення жити в мирі, а не брати участь у воєнних діях.

Оскільки всі розуміли, що уникнути довгострокової міграції не вийде, більшість заробітчан вирішили все-таки виїхати закордон. Цьому активно

сприяли такі чинники, як небажання воювати, а також збільшення попиту на робочу силу в 2018-2019 роках в Чехії, Польщі, Німеччині, Португалії та Італії, важливим фактором виявилось те, що культура цих країн є дуже схожою.///////

Можливості міжнародної мобільності українців значно розширено завдяки безвізовому режимові з ЄС. Безвізовий режим дав змогу перебувати в європейських країнах 3 місяці - це дає змогу мігрантам спробувати знайти роботу та оцінити свої можливості, якщо все сподобається, то мігрувати на більш довгий період з офіційним працевлаштуванням. За перший рік після запуску безвізу скористались можливістю близько 500 тис. громадян України [41].

Наступний переломний етап в міграційних процесах України почався після початку пандемії COVID-19. Ведення карантину призвело до обмеження мобільності населення, скорочення робочих місць у багатьох секторах економіки де працювали мігранти з України.

За результатами дослідження, проведеного в Польщі, близько третини українців втратили роботу і, відповідно, заробітки, у багатьох мігрантів закінчувався термін перебування. Проте в деяких категоріях мігрантів була потреба в європейських країнах, а саме медиках, домашніх працівників та різного роду обслуговуючого персоналу. Наприклад, Великобританія продовжила візи близько 2800 медичним працівникам-мігрантам, до яких належать лікарі, медсестри та фельдшери[31]

Через різке закриття кордонів у межах Шенгейської зони, відновлення прикордонного контролю, обмеження транспортного руху та інформацію про повне закриття кордонів з Україною разом з проблемами на ринку праці спричинило масове повернення мігрантів [27]. Від середини березня до кінця травня 2020 р. до України повернулись близько 500 тис. мігрантів.

Однак масштаби повернення мігрантів не мали ознак масової евакуації. За даними Держприкордонслужби України, упродовж березня-травня позитивне сальдо в'їзду громадян України склало 429 тис. осіб (для порівняння: у грудні 2019 р. позитивне сальдо склало 400 тис. осіб й було повністю компенсоване

виїздом у наступні два місяці) [40]. Сума надходжень приватних переказів з-за кордону у березні-квітні 2020 р. порівняно із сумою надходжень попереднього (рекордного) року скоротилась лише на 8 %: з \$1,892 до \$1,748 млрд.

Перспективи зовнішньої міграції населення України. Звичайно, через пандемію мігрувати українці почали менше, проте їх наміри не змінювались, тим паче цьому сприяло падіння національної валюти в порівнянні до євро та валют Східної Європи. Українці все більше віддавали перевагу зовнішній міграції над внутрішньою. Вірогідно, що принаймні в найближчому періоді, є зміна структури попиту на українську робочу силу.

В деяких аспектах попит не зменшиться, а саме в сільському господарстві. Європейські науковці підраховали, що потреба в сезонних працівниках становить в Сполученому Королівстві, Німеччині та Італії становить по 300-400 тисяч.

Восени 2020 року нестачу у робітниках відчули на собі країни Європи. Тільки Фінляндія щороку залучає від 12 до 15 тисяч українців, зокрема для роботи на сільськогосподарській техніці та більш пізніх роботах зі збору врожаю ягід тощо [9].

Від квітня 2020 р. уряд України отримує запити від Австрії, Фінляндії, Данії, Норвегії та інших країн щодо можливості використання українських працівників на сезонних роботах [20].

Уряд Польщі вирішив залучити до себе мігрантів з України шляхом створення сприятливих умов, а саме продовження дії візи на весь період карантину і 30 днів після його завершення, а великі рекрутингові агенства пропонували навіть безкоштовно оформити документи на строк до трьох років. Про масову легалізацію нелегальних мігрантів, зайнятих у сільському господарстві та сфері домашніх послуг, оголосив уряд Італії. Вона торкнеться, за оцінками італійського видання *Corriere Della Sera*, 260 тис. осіб [7] серед яких, очевидно, багато українців.

Згідно з рекомендаціями Єврокомісії, сезонних аграрних працівників (разом із медичними працівниками, прикордонниками, транспортниками, дипломатами,

транзитними пасажирами, пасажирами, що подорожують у зв'язку з невідкладними сімейними обставинами або потребують міжнародного захисту) включено до переліку осіб, на яких тимчасові обмеження щодо поїздок до Євросоюзу не поширюються [5].

Проте, мігранти, які працювали закордоном не на сезонних роботах, зможуть поновити трудові поїздки не так швидко, а ті, які лишились у країнах-реципієнтах будуть змушені перекваліфікуватись у сільське господарство.

Такі країни, як Чехія, Словаччина та Польща стали змушені спрощувати процедури та умови прийняття на роботу через те, що в інших країнах пропонували значно вищий рівень оплати праці (Німеччина та Сполучене Королівство). Відповідно, за даними різних обстежень, саме Німеччина є найбажанішою країною зайнятості для українців [4].

З березня 2020 відкрила ринок праці для мігрантів не з країн ЄС, тому для мігрантів були не лише економічні мотиви, а й політичні року Німеччина До суто економічних мотивів додаються й політичні рішення, а після Brexit можливості українців працювати в Сполученому Королівстві майже не відрізняються від тих, що мають громадяни східноєвропейських країн ЄС.

Висновки. Наразі більшість мігрантів перебуває у стані невизначеності. З одного боку, вони тимчасово відрізані від закордонних заробітків, з іншого, навіть в умовах неможливості здійснення міграції їх не цікавлять вакансії, котрі пропонуються на ринку праці України. Певним виходом із ситуації може бути організація та залучення мігрантів до тимчасових робіт на період їх перебування в Україні. Потрібно регулярно інформувати цих осіб щодо переговорів з урядами країн-реципієнтів, їх результатів, можливостей легального працевлаштування та міграції (наприклад, шляхом створення спеціального порталу), а також щодо можливості отримання соціальної підтримки.

Уже давно назріла потреба розробки та впровадження програм циркулярної міграції сумісно з урядами країн призначення наших мігрантів

Це вигідно обом сторонам, тому Україна має реальні можливості домовитись про залучення країн ЄС до фінансування таких програм. У цьому контексті новітні патерни міграції сезонних працівників з України на основі міжурядових домовленостей, безумовно, є позитивним явищем. Українським важливим напрямом дій є запровадження програм, спрямованих на легальне працевлаштування за кордоном: це сприятиме захисту прав наших співвітчизників за кордоном і швидшому досягненню поставлених мігрантами цілей, пов'язаних передусім із накопиченням активів. У рамках легалізації необхідно також активізувати переговорний процес щодо укладення угод про пенсійне забезпечення з країнами, де працюють українські мігранти, здійснювати контроль за реалізацією чинних угод.

Дуже важливим є подолання в українському суспільстві негативних стереотипів щодо міграції. За допомогою освітніх та комунікативних засобів потрібно наполегливо роз'яснювати, що «міграція — це не проблема, що потребує розв'язання, а реальність, з якою належить рахуватись і яку необхідно облаштовувати» [24]

3.2 Напрями вдосконалення регулювання трудової еміграції в Україні

Не дивлячись на карантин, через глобальні процеси та вимоги суспільства, кордони між країнами та континентами все рівно відкриватимуться. Відновлення міжнародного авіасполучення, особливо до туристичних країн, є початком такого процесу. Тому і зовнішня міграція скоро швидко відновиться, а може навіть і зросте, адже люди прагнуть вищого рівня заробітної плати та рівня життя, що можуть надати інші країни Європи.

Звісно, для України зовнішня міграція має позитивне значення, адже за даними НБУ у 2019 році обсяг переказів становив \$12 млрд, а в січні-квітні 2020 року \$12 млрд. Але серед негативних наслідків можна виділити такі: депопуляція, старіння населення, нещата компетентного персоналу та робітників в цілому.

Реінтеграція можлива лише за поєднанням позитивних економічних факторів та державної політики. Повернення ж у зв'язку з пандемією COVID-19 є форс-мажором, нетиповим явищем.

Але українці не відмовились від міграції, адже ті умови, які створені в Україні, не задовольняють їх. Для мігрантів мотивом для повернення було б збільшення заробітної плати до 70% від закордонної.

Будь-які намагання штучно стримати трудову міграцію є марними. Заборона на виїзд тільки сприятиме посиленню протестних настроїв і напруги в суспільстві загалом. До того ж, у випадку загибелі врожаю в європейських країнах через відсутність мігрантів (а місцеві жителі не бажають займатись його збиранням) значно зростає небезпека продовольчої кризи у світовому масштабі, при цьому громадська думка європейців імовірно покладатиме провину за це саме на Україну.

В Україні не має чіткої допомоги для поверненців, а саме психологічної, допомога у документації, консультування з приводу працевлаштування, надання кредиту. Багато хто з українських заробітчани прагнуть відкрити власну справу на рідних землях, проте для цього їм не вистачає створених відповідних умов від влади.

Головним елементом політики утримання частини мігрантів в Україні є повна зміна ставлення держави до малого та середнього бізнесу. Адже в умовах карантину малому та середньому бізнесу було дуже не легко, для контролю за обмеженням по кількості громадян, що заходять, необхідно було наймати додатковий персонал, а матеріальних ресурсів не вистачало, хоча у великих мережах достатньо було перерозподілити обов'язки між персоналом.

Наразі необхідно залучати представників малого та середнього бізнесу до державної політики, своєчасно інформувати їх про політичні рішення та створити дієві програми підтримки підприємництва.

Політика повернення має супроводжуватись заходами щодо підвищення ефективності використання грошових переказів мігрантів. Адже кошти заробітчани

мають великий вплив на формування економіки країни-донора, їх кошти перевищують ВВП на 10%.

Використання результатів міграції в інтересах розвитку, знову ж таки, тісно пов'язане з поліпшенням бізнес-клімату в країні. Низкою країн світу накопичено позитивний досвід залучення капіталу мігрантів в економіку, зокрема сумісного фінансування соціально значущих для громад бізнеспроектів. Наприклад, у Молдові від 2010 р. діє програма PARE 1+1. Її учасники, мігранти або члени їхніх сімей, які подають підтвердження закордонного походження коштів, на кожний вкладений у бізнес лей можуть отримати лей від проекту. За час реалізації програми станом на квітень 2016 р. обсяг інвестицій в економіку Молдови сягнув 340 млн леїв (23 млн доларів США). Сума грантів становила 128 млн леїв (8,8 млн доларів США). Тобто кожний лей, витрачений на підтримку бізнес-починань мігрантів, залучив до економіки 2,7 лея [48].

Для того, аби до України надходило більше коштів з-за кордону від заробітчан, необхідно припинити розмови про оподаткування їх заробітків та звільнити від митних зборів засоби виробництва, які увезені в Україну для відкриття власного виробництва. "Вдосконалення регулювання трудової еміграції в Україні" Рис 3.5.[19]

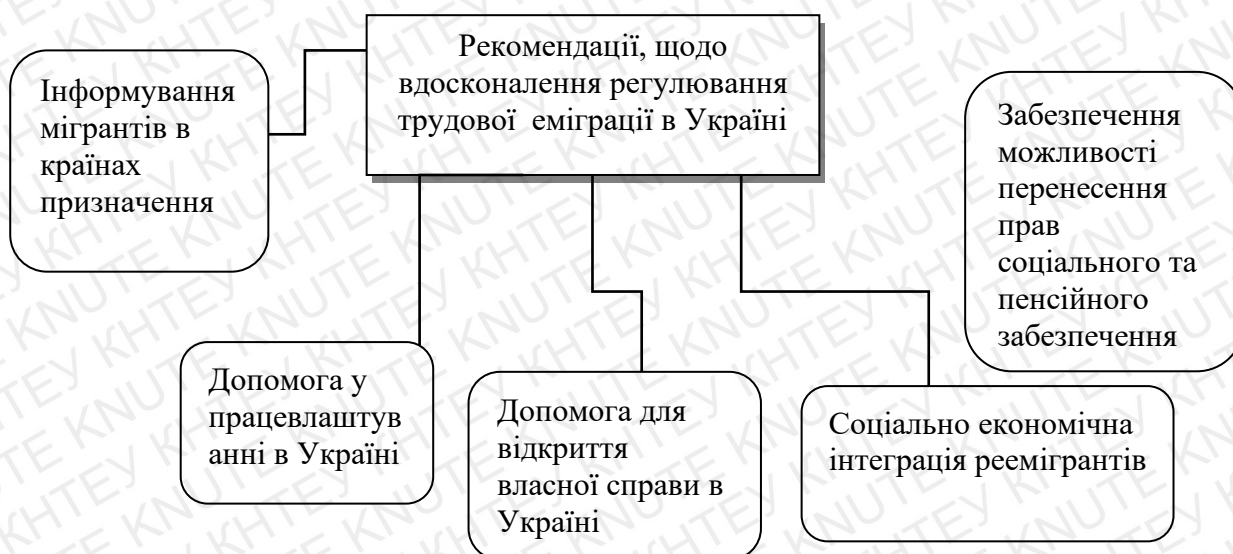

Рис 3.5 Рекомендації, щодо вдосконалення регулювання трудової еміграції в Україні.[19]

На прикладі світу можна побачити, що стратегічне партнерство США з Ізраїлем є результатом лобістської діяльності єврейської діаспори в США. Масштабна міграція китайців до країн ПівденноСхідної Азії спричинила посилення впливу Китаю в цьому регіоні.

Успіх від функціонування ми можемо бачити у Міжнародній українській школі, яка створена у 2007 році, в ній навчаються діти, батьки яких на заробітках. Ці школи знаходяться закордоном, але навчання є українським, з українським сертифікатом навчання. Зараз у Міжнародній українській школі навчаються 3,3 тис. дітей, що мешкають у 78 країнах.

Одним із основних напрямів розвитку державної міграційної політики повинно бути регулювання еміграційних потоків. Зокрема, слід звернути увагу на скорочення еміграції з України за рахунок покращення соціально-економічного становища України. З кожним роком чисельність українських трудових емігрантів збільшується. Україна по праву вважається однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій державі не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які працюють за кордоном. Немає також реальних даних щодо обсягів міграції. Це спотворює картину міграційних процесів в Україні, унеможлиблює ефективне їх регулювання і потребує більшої уваги уряду на цю проблему [9, с. 125–131]

Для того, аби залишити перспективну молодь на Батьківщині, необхідно: зменшення відсотків по кредитах для підприємців з високою мобільністю, збільшити заробітну плату, надати пільгові кредити на житло, створити нові робочі місця у певних галузях.

Беручи до уваги те, що сьогодні багато українських емігрантів працює у нелегальному секторі країн-реципієнтів, процес регулювання зовнішньої зайнятості може включати укладання угод про працевлаштування громадян між Державною службою зайнятості України та державними асоціаціями зайнятості і кадровими агентствами, що співпрацюють із суб'єктами неформального сектору країн призначення. Такі угоди, що забезпечать соціальні права мігрантів та дадуть

їм законного статусу, можуть створити вигідні умови легальної тимчасової еміграції [13, с. 241–252]. Потрібно докласти зусиль для захисту прав мігрантів у країнах-реципієнтах, а саме підписати угоди про: мінімальний рівень оплати праці, працевлаштування, дотримання прав мігрантів; також необхідно розширити легальні канали працевлаштування. Не потрібно забувати про українське окультурення заробітчан та їх українську освіченість [11].

Для того, аби врегулювати міграційну систему, необхідно залучити приватні агентства, окрім функціонування державної міграційної служби. Це необхідно для ефективнішого регулювання еміграційних процесів, дає змогу зберегти висококваліфікованих працівників, поповнити бюджет України [16, с. 179–187.].

Аби вдосконалити еміграційну політику, необхідно створити спеціальні біржі праці, які виконуватимуть посередницькі функції при наймі українських громадян за кордоном, а також гарантувати дотримання обов'язків закордонних роботодавців. Також необхідно надавати допомогу в вивченні іноземної мови для емігранта, щоб він був конкурентоспроможним робітником.

Приєднання України до Європейської конвенції з прав та основних свобод людини породило потребу виробити необхідні правові гарантії захисту інтересів тих, хто працює за кордоном. Ці гарантії можна забезпечити або приєднанням до багатосторонніх міжнародних договорів, з укладенням двохсторонніх угод з трудової еміграції, або шляхом удосконалення відповідного внутрішнього законодавства. Виконання цих завдань дозволить упорядкувати еміграційні процеси і забезпечити соціальний захист наших заробітчан.

Висновки до розділу 3.

Упродовж останніх десятиріч Україна впевнено підтримує статус світового донора робочої сили. основними центрами тяжіння трудових мігрантів з України є Польща (39 % мігрантів), Росія (26 %), Італія (11 %) та Чехія (9 %). Доволі

багато українців працюють у США, Білорусі, Португалії, Угорщині, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Іспанії, Греції, Великій Британії. Сформовані міграційні потоки з України до країн Балтії, Хорватії, Словенії, Франції. Загалом, особи, які виїжджають до більш віддалених країн, зокрема Південної Європи, зазвичай залишаються там працювати на тривалий термін, тоді як мігранти до сусідніх країн частіше орієнтовані на періодичні короткі поїздки з постійним поверненням в Україну. COVID-19 став феноменом, вплив якого на суспільне життя далеко виходить за традиційні межі епідемій. Виникли такі небачені упродовж останніх кількох десятиліть явища, як закриття кордонів, обмеження економічної діяльності, вимушене повернення цілком успішних мігрантів та неможливість здійснення чергової поїздки циркулярними мігрантами.

Найбільш різкі зміни напрямів і масштабів міграції відбулись після початку конфлікту 2014 р. У цьому році зросла кількість мігрантів, які до цього не були зацікавлені в міграції.

Другим за хронологією, але не за значенням, стало зростання міграції українців в 2018—2019 рр. через збільшення попиту на робочу силу в більшості європейських країн та обумовлене цим спрощення правил працевлаштування іноземців.

Пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи у тенденції трудової міграції. Загалом трудові мігранти, включно із українськими, є однією із тих груп, які під час стрімкого поширення COVID-19 найбільше постраждали через втрату роботи, заробітків, неможливість отримання належного соціального захисту у країнах перебування це спричинило стрімке повернення мігрантів у країну народження.

Безперечно, зовнішня трудова міграція українців має достатньо позитивних наслідків (надходження валюти, підвищення рівня життя численних груп населення і цілих територій, зниження напруги на ринку праці, засвоєння ринкової свідомості, цінностей і норм демократичного суспільства тощо).

ВИСНОВОК

Міжнародна міграція робочої сили є важливою складовою економіки країни, яка є складним процесом і тому дуже важливо, щоб міграційна політика була спрямована на свободу і права людини. Міграційні процеси стимулюють економіку ставати більш конкурентно спроможною та розвивати внутрішнє середовище в країні, якщо країна є менш конкурентно спроможною або починаються економічні, соціальні, політичні потрясіння то починається міграційні втрати населення.

Для аналізу міграційної ситуації в країні потрібно враховувати такі фактори як: економічні, соціо-демографічні, політикобезпекові, мовно-етнічні та екологічні.

Багато країн світу ставлять основним завданням міграційної політики повернення населення на батьківщину, а деякі країни роблять цей напрям пріоритетним для політики держави в цілому. В Україні цілком реальний у найближчому майбутньому дефіцит робочої сили, сприяння поверненню громадян, які виїхали на роботу за кордон, мало б займати ключове місце в усьому комплексі міграційної політики держави. Проте політика рееміграції є найменш розробленою з елементів міграційної політики.

Основними напрямками трудової міграції з України є такі країни: Польща (39 % мігрантів), Росія (26 %), Італія (11 %) та Чехія (9 %). Доволі багато українців працюють у США, Білорусі, Португалії, Угорщині, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Іспанії, Греції, Великій Британії.

Протягом XXI століття найбільш різкі зміни у трудовій міграції відбулися спочатку у 2014 році через воєнний конфлікт. У цьому році багато людей, які навіть не планували виїждати за кордон на заробітки, почали мігрувати.

Другим етапом стрімкої еміграції українців став 2018 - 2019 р. Різке зростання попиту на робочу силу та спрощення правил в'їзду мігрантів у європейський союз спонукало стрімку еміграцію українців.

Пандемія корона вірусу спричинила сильне потрясіння у світі, що призвело до зміни тенденцій трудової міграції. Через стрімке поширення COVID-19 однією з верств населення країн постраждали трудові мігранти і українці не стали виключенням. Через втрату роботи, заробітків, неможливість отримання належного соціального захисту у країнах перебування це спричинило стрімке повернення мігрантів у країну народження.

Звісно трудова міграція населення має велику кількість позитивних наслідків, проте не звертати увагу на посилення депопуляції, загостренням проблем старіння і відповідно пенсійного забезпечення, проблемам економічного розвитку через брак кваліфікованих працівників не можна, тому необхідно розробляти механізми регулювання трудовою еміграцією населення.

Для розробки заходів, механізмів регулювання еміграції доцільно звернутися до досвіду сусідніх країн: Польщі, Албанії та Молдови.

Слід звернути на розроблені програми по поверненню мігрантів у Польщі наприклад: 1. У 2006 році міністерство закордонних справ розробило програму «Ближче до роботи, ближче до Польщі», спрямовану на інформування мігрантів та потенційних мігрантів. 2. «Програма повернення», де, зокрема, пропонувалося звільнити поверненців, які мінімум рік працювали за кордоном і вирішили започаткувати бізнес на батьківщині, від сплати податків, соціальних та пенсійних внесків на строк до двох років. 3. Урядову кампанію під назвою «Чи маєте ви плани повернутися?».

Також доцільно звернути увагу на розроблені програми Албанією: 1. У 2006 р. було ухвалено закон «Про еміграцію громадян Албанії з метою працевлаштування», де визначено обов'язки органів влади щодо мігрантів. 2. Наприкінці 2010 р. було ухвалено Стратегію реінтеграції громадян Албанії, які повертаються, на період 2010–2015 рр.

У Молдові питання повернення мігрантів на батьківщину включено у національну стратегію розвитку та знайшло місце у стратегічних документах з

розвитку країни. Йому приділено помітне місце в Національній стратегії у сфері міграції та притулку на 2011–2020 рр.

Одним з головних інструментів стимулювання використання коштів, зароблених мігрантами за кордоном, в інтересах розвитку країни є програма PARE 1+1, що стартувала 2010 р.

Отже, для покращення міграційного середовища у нашій країні необхідно звернути увагу на успішні програми країн світу, та обов'язково створювати щось нове, можливо краще запозичити досвід та адаптувати його під нашу країну для недопущення міграційної кризи в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Балашов Ю.А., Фомічова О.В. Особливості функціонування діаспоральних спільнот розділених етнічних груп // Вісник Нижегородського університету ім. Н.І. Лобачевського. 2008. № 5. С. 220-226.
- 2.Бахчеванова Н.В. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобалізації. [Електронний ресурс]. –Режим доступу URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/29084/26166>
3. Бублій М. П. Методологічні засади формування міграційної політики в Україні / М. П. Бублій // Актуальні проблеми державного управління. – 2009. – № 2. – С. 131-139, - С. 137;)
- 4.Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, Молдова, Білорусь та Грузія, 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_regional_ct_survey_2019_ukr_print.pdf
- 5.Євросоюз вводить нові правила в'їзду через коронавірус: що зміниться. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prm.ua/yevrosoyuz-vvodit-novi-pravila-v-yizdu-cherez-koronavirus-shhozminitsya/>
- 6.Ірак: репатріація біженців набирає обертів 2 лютого, 2018 | Автор: Вартанян А.М [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iimes.ua/?p=41458>
- 7.Італія оголосила масову легалізацію трудових мігрантів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/05/14/7109905/>
- 8.Лабунець В.О., Нікулін В.В. Макроекономічний аналіз сучасного ринку праці України в умовах глобалізації економіки. Збірник студентських наукових статей ХНУ. 2016. Вип. 11. С. 90–96
- 9.Лісовий А.В., Смутчак З.В. Державна політика управління міграційними процесами в контексті стабілізації національної економіки. Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2017. Вип. 16. С. 125–131.1
- 10.Майданік І. П. Місце інфраструктурних факторів у системі наукових знань про міжнародні міграції населення / І. П. Майданік // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3. – С. 109–118.Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_13.
- 11.Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf
- 12.Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І.

Долішнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с. (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»)

13. Населення України. Трудова еміграція в Україні. К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 233

14. Особливості міграційних процесів у сучасних економічних умовах Журнал економіка та держава № 1/2017 33 стр.

15. Рижов І.В., Бородіна М.Ю. «Арабська весна» як квінтесенція міжарабських протиріч // Вісник Нижегородського університету ім. Н.І. Лобачевського. 2012. № 6-1. С. 252-256

16. Родіонова І. В. Пристосування міграційної політики України до вимог ЄС. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 4. Том 1. С. 179–187

17. Рощина Н. В., Борданова Л. С. Особливості міграційних процесів в Україні та закордоном. Економіка та держава. 2017. № 1. С. 32–36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2017/9.pdf

18. Сидорова Є.В., Кривов С.В. Тенденції і суперечності демократизації сучасних арабських товариств: роль ісламського фактора // Світова політика. 2015. №4. С. 41-52.

19. Солонінко К.С. Міжнародна економіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2018

20. Стало відомо, в які країни збираються українці на роботу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://day.kyiv.ua/uk/news/010520-stalo-vidomo-v-yaki-krayiny-zbyrayutsya-ukrayinci-na-robotu>

21. Танасієнко Н.П., Зелена М.І. Основні тенденції міграції робочої сили в сучасному світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://bookss.co.ua/book_rozvitok-socialno-ekonomichnih-vidnosin-v-umovah-globalizaci_747/9_osnovn-tendencimigraci-robochoi-sili-v-suchasnomu-svt

22. Танасієнко Н.П., Казановська Н.П. Проблеми еміграції робочої сили з України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://bookss.co.ua/book_rozvitok-socialno-ekonomichnih-vidnosin-v-umovah-globalizaci_747/10_problema-emigraci-robochoi-sili-zukraini.

23. Треті українські заробитчан в Польше потеряли или ограничили работу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ubr.ua/labor-market/work-in-figures/tret-ukrainskikh-zarobitchan-v-polshepoterjali-ili-ohranichili-rabotu-3891760>

24. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018

25. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018

26. According to the results of the modular choice of the survey. Statistical bulletin. (2017). State Statistics Service of Ukraine. Kyiv in Ukrainian

27. Duzhe vazhko vyzhyty”. chomu ukrainsi masovo rvutsia na robotu za kordon [“It’s very diffi cult to survive.” Why Ukrainians are rushing to work abroad en masse] (2020). [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://ampua.org/novyny/duzhe-vazhko-vizhiti-chomuukrainci-maso/> [in Ukrainian]

28. Faist T. Transnationalization in International Migration: Implications for the Study of Citizenship and Culture [Электронный ресурс] / Т. Faist. – Режим доступа : <http://www.tires.eu-frankfurt-o.de>

29. Grazhdani T. Institutionalizing Assistance to Returning Migrants: Lessons Learned from the Albanian Experience [Электронный ресурс] / Т. Grazhdani. – Режим доступа : <http://www.eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/2029/1941>

30. Grazhdani T. Institutionalizing Assistance to Returning Migrants: Lessons Learned from the Albanian Experience [Электронный ресурс] / Т. Grazhdani. – Режим доступа : <http://www.eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/2029/1941>

31. Independent. Coronavirus: Thousands of foreign NHS workers to have UK visas extended for one year. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/coronavirusnhs-visa-doctor-nurse-paramedics-home-office-migrants-a9438211.html>

32. Integration Processes and Policies in Europe Contexts, Levels and Actors [Электронный ресурс] / Ed. by Garcés-Mascareñas B., Penninx R. – Режим доступа : https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-21674-4_3.pdf

33. International Migration Outlook. Continuous Reporting System on International Migration. Annual Reports 2006–2017 [Электронный ресурс] / OECD. – Режим доступа : <http://www.oecd-ilibrary.org>

34. International Migration Policies. Government Views and Priorities [Электронный ресурс] / UN. Population Division. – Режим доступа : http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/InternationalMigrationPolicies2013/Report%20PDFs/z_International%20Migration%20Policies%20Full%20Report.pdf#zoom=100

35. Lesińska M. The Dilemmas of Policy towards Return Migration. The Case of Poland after the EU Accession [Электронный ресурс] / М. Lesińska. – Режим доступа : <http://www.ceemr.uw.edu.pl/vol-2-no-1-june-2013/articles/dilemmaspolicy-towards-return-migration-case-poland-after-eu>

36. Lesińska M. The Dilemmas of Policy towards Return Migration. The Case of Poland after the EU Accession [Электронный ресурс] / М. Lesińska. – Режим доступа : <http://www.ceemr.uw.edu.pl/vol-2-no-1-june-2013/articles/dilemmaspolicy-towards-return-migration-case-poland-after-eu>.

37. Lesińska M. The Dilemmas of Policy towards Return Migration. The Case of Poland after the EU Accession [Электронный ресурс] / М. Lesińska. – Режим доступа : <http://www.ceemr.uw.edu.pl/vol-2-no-1-june-2013/articles/dilemmaspolicy-towards-return-migration-case-poland-after-eu>.

38. Massey D. S. A Missing Element in Migration Theories // Migration Letters. – 2015. – Т. 12. – №. 3. – С. 279–299 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tplondon.com/journal/index.php/ml/article/viewFile/568/411>

39. New ILO study to help the reintegration of return labour migrants [Электронный ресурс] / ILO. – Режим доступа : http://www.ilo.org/budapest/informationresources/press-releases/WCMS_238623/lang-en/index.htm

40. Reitynh. Biznes v ofi tsiinykh tsyfrakh [Rating. Business in official figures] (n.d.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://q.rating.zone/> [in Ukrainian]
41. Rik bezvizu: korotki pidsumky dlia Ukrainy [The Year of visa-free regime: Short Summaries for Ukraine] (2018). zik.ua Retrieved from [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://zik.ua/news/2018/06/11/rik_bezvizu_korotki_pidsumky_dlya_ukrainy_1343305 [in Ukrainian].
42. Skeldon R. Global Migration: Demographic Aspects and Its Relevance for Development [Електронний ресурс] / R. Skeldon ; UN Population Division. – Режим доступу : http://www.un.org/esa/population/migration/documents/EGM_Skeldon_17.12.2013.pdf
43. Strategy on Reintegration of Returned Albanian citizens 2010–2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.esiweb.org/pdf/schengen_whitelist_project_Strategy%20on%20Reintegration%20of%20Returned%20Albanian%20Citizens%202010-2015.pdf
44. Ukrainian Migration in Times of Crises: Forced and Labour Mobility / Ed. by Drbohlav D., Jaroszevicz M. – Prague, 2016
45. Wahba J. Who benefits from return migration to developing countries? [Електронний ресурс] / J. Wahba. – Режим доступу : <http://www.wol.iza.org>
46. Welcome Home? Challenges and Chances of Return Migration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gmfus.org/publications/welcome-homechallenges-and-chances-return-migration>
47. Електронний ресурс. – Режим доступу : [https:// ec. europa .eu /eurostat / data/database](https://ec.europa.eu/eurostat/data/database)
48. Каждый лей, выделенный программой PARE 1+1, привлек 2,7 лея в экономику. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://point.md/ru/novosti/ekonomika/kazhdij-lej-videlennij-programmoj-pare11-privlek-27-leya-v-ekonomiku>
49. Об утверждении Национальной стратегии в области миграции и убежища (2011–2020 годы). Постановление Правительства Республики Молдова № 655 от 08.09.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=340066&lang=2>
50. ДЕТЕРМІНАНТИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД К.В. ШИМАНСЬКА, 2017 С. 188- 194 с.